

Nordic noir on vahva brändi, entä
Suomi-noir?

—

Voitto Ruohonen

N

oir on kirjallisuuteen, elokuvaan ja televisiosarjoihin sekä niiden rikoskerrontaan liittyvänä ilmaisuna kärsinyt inflaatiota. Se oli elävä käsite 1940–1960-luvuilla ja palasi takaisin yhtäältä noir-vaikutteisina elokuvina, neo-noirina, Yhdysvalloissa 1970-luvulta lähtien sekä toisaalta 2000-luvulla erityisenä pohjoismaisena ilmiönä, nordic noirina. Nyt noiria tuntuu olevan kaikkialla. Tarkastelen tässä esseessä kolmea kysymystä: 1) miten ja miksi nordic noir nousi julkisuuteen, 2) mitä ja millaista nordic noir on sekä 3) voidaanko puhua myös Suomi-noirista. Näkökulmani on sekä kirjallisuudessa että televisiosarjoissa.

Yhdysvalloissa markkinoille tulivat 1920-luvulla pulp-julkaisut. Niissä kovaksikeitettyjen rikoskertomusten etsivät yrittivät säilyttää moraalisen asenteensa maailmassa, jossa vallalla olivat petollisuus ja korruptio. Etsivän riskinä oli tulla petetyksi yhtä lailla toimeksiantajiensa kuin poliisi- ja oikeuslaitoksenkin taholta. Aina moraalin säilyttäminen ei onnistunut, vaan etsivä saattoi kynnistyä ja alkaa elää harmaalla alueella hyvän ja pahan välimaastossa. Kovaksikeitetty rikoskerronta syntyi, kuten Andrew Nestingen (2011, 174) luonnehtii, dialogissa järjestyneen rikollisuuden kanssa.

Aluksi novelleilla tunnetuiksi tulleet kirjailijat alkoivat julkaista kovaksikeitettyjä romaaneja 1930-luvulta lähtien. Kirjallisen noirin merkittäviä piirteitä ovat Paula Arvaksen (2016, 73) tiivistyksen mukaan subjektiivinen näkökulma, vieraantuminen, ansassa olemisen tunne, maailman putoaminen päähenkilön jalkojen alta, ja siihen liittyen hänen sisäisessä maailmassaan kasvava kaaos, joka johtaa väistämättä katastrofiin. Pakkomielteet ja petokset ovat noirin keskeistä tematiikkaa, ja rajanveto noirin ja psykologisen trillerin välillä on liukuva.

Film noirin, mustan elokuvan, luonteenomaisia piirteitä ovat voimakkaat kontrastit, jyrkkä valaistus, alasävyt ja melodramaattinen kerronta (Salo 1982, 11). Nimitys on alun perin vaikutusvaltaisen *Cahiers du Cineman* elokuvakriitikkojen käyttämä ilmaisu yhdysvaltalaisista 1930-1950-luvuilla filmatuista rikosmelodraamoista, joihin monet ranskalaiset ohjaajat Claude Chabrolista ja Jean-Luc Godardista alkaen olivat viehättyneet. Noir-elokuvien kulta-aika kattoi vain pari vuosikymmentä, mutta se ehti tuottaa joukon elokuvan historian klassikkoja. Merkittävä osa noir-elokuvista perustuu joko saman aikakauden kovaksikeitettyihin rikosromaneihin tai rikoskirjailijoiden elokuvaa varten laatimiin käsikirjoituksiin.

Noir ei ole sentään 2010-luvun rikoskerronnan kaikki kaikessa. Kerstin Bergman (2014, 175) on nostanut ruotsalaisesta rikoskirjallisuudesta esille kolme piirrettä, joista ensimmäinen, eri alalajien ja kerrontatyylien sekoittuminen, on yleinen tendenssi. Sen sijaan kaksi muuta, yhtäältä hakeutuminen eurooppalaisiin ja globaaleihin aiheisiin ja miljöisiin sekä toisaalta paluu pieniin, maa-seutumaisiin yhteisöihin ja jopa romantisoivaan kerrontaan, ovat toistensa vastakohtia. Tästä kaksijakoisuudesta tarjoaa myös suomalainen rikoskirjallisuus esimerkkejä. Kun Ilkka Remeksen trillereissä liikutaan kansainvälisen

politiikan, terrorismin ja globaalien uhkien maailmassa, osa rikoskerrontaa hakeutuu tietoisesti maaseudulle ja pikkukaupunkeihin; esimerkiksi Jari Järvelän *Metro*-trilogian alku ja loppu tapahtuvat Kotkan ja Kouvolan seudulla.

II

Äskettäin nordic noir -sarjoista laajan tutkimuksen julkaisseet Kim Toft Hansen ja Anne Marit Waade (2017, 1–23) liittävät niiden alun *Beck*-, *Wallander*- ja *Rikos*-sarjoihin sekä *Millennium*-trilogiaan ja siitä tehtyihin elokuviin. Ruotsalaisen Michael Tapperin aate- ja kulttuurihistorian alan väitöskirja *Snuten i skymningslandet* käsittelee ruotsalaista poliisikerrontaa kirjallisuudessa ja elokuvissa vuosina 1965–2010 ajallisena lähtökohtanaan vuonna 1965 ilmestynyt ensimmäinen Maj Sjöwallin ja Per Wahlöön *Beck*-romaani *Roseanna*. Tapper (2011, 17–28; 698–707) näkee poliisikertomukset yhteydessä hyvinvointivaltion kehitykseen ja siihen kohdistuviin uhkiin, kuten oikeistopopulismiin, fasismiin ja lisääntyvään pahuuteen, joihin otsikon *skymningslandet*, ”hämärän maa”, viittaa.

Beck- ja *Wallander* -sarjoissa taustana olivat Maj Sjöwallin ja Per Wahlöön sekä Henning Mankellin rikosromaanit. Niistä sarjassa olivat jäljellä muutamat keskeiset henkilöhahmot; tarinat olivat uusia, eivät enää romaanien adaptaatioita. *Beck*-sarja hallitsi vuosituhaten vaihteessa television rikoskerrontaa ja loi pohjan seuraaville ruotsalaisille poliisisarjoille, kuten *Falkille* ja *Wallanderille*.

Kirjallisuudessa noir nousi 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä vahvasti esille kahden ruotsalaisen kirjailijan ansiosta. Stieg Larssonin (oik. Karl Stig-Erland Larsson) *Millennium*-trilogia (teokset *Män som hatar kvinnor* 2005, suom. *Miehet jotka vihaavat naisia*, *Flickan som lekte med elden* 2006, suom. *Tyttö joka leikki tulella* sekä *Luftslottet som sprängdes* 2007, suom. *Pilvilinna joka romahti*) nousi suureksi kansainväliseksi myyntimenestykseksi. Sitä on myyty lähes sata miljoonaa kappaletta. Myyntiä edisti, kun osat ilmestyivät vasta Larssonin kuoleman jälkeen, ja lisää julkisuutta toi pitkä kiistely kirjailijan perinnöstä. Jens Lapidus puolestaan otsikoi teossarjansa suoraan *Stockholm noiriksi* (teokset *Snabba cash* 2006, suom. *Rahalla saa, Aldrig fucka upp* 2008, suom. *Siisti kosto* sekä *Livet de luxe* 2010, suom. *Luksuselämä*).

Molemmat trilogiat ovat noiria, mutta hiukan sen laidalta. Useimmiten noir on kirjoitettu poliisipäähenkilön tai -henkilöiden varaan, mutta näissä trilogioissa poliisit ovat sivussa. Larssonilla päähenkilöt ovat toimittaja Mikael Blomkvist ja ylivertaisen taitava hakkeri Lisbeth Salander, ja *Stockholm noir*-trilogiassa kerronnan ytimessä ovat kaupungin alamaailman eri tasoilla vaikuttavat rikolliset.

Tanskalainen sarja *Rikos* (*Forbrydelsen*) ajoittui vuosiin 2007–2012, ja siitä tuli suosittu ensin Englannissa ja sen jälkeen muuallakin Euroopassa. Televisiosarjojen nordic noirin kansainvälisen menestyksen sinetöi tanskalais-ruotsalainen

Silta (Bron/Broen 2011–2017). Se on noiria puhtaimmillaan: melankolinen tunnusmusiikki, synkät maisemat, epävakaat, jopa traumaattiset henkilöhahmot sekä pöyristyttävät rikokset, joiden taustalta hahmottuu globaaleja uhkakuvia.

Sarjassa silta sekä yhdistää että erottaa. Sarjan päätöksessä se kasvaa kahta maata yhdistävästä konkreettisesta kulkuväylästä symboliseksi ja metaforiseksi: sillaksi päähenkilö Saga Norénin traumaattisesta menneisyydestä vähemmän ahdistavaan tulevaisuuteen. Päätöskuvissa Saga pysähtyy sillalla maiden rajalle ja heittää poliisikortinsa Juutinraumaan. Ele kuvastaa voimakasta irtaantumista kaikesta entisestä.

Harmittavan vähälle huomiolle julkisuudessa on jäänyt pohjoismaista noiria kerronnallaan myötäilevä puolalainen rikossarja *Raja jota ei ylitetä* (Wataha, 2014, 2017). Se sijoittuu vaikeakulkuiseen vuoristoon Puolan ja Ukrainan ja samalla idän ja EU:n rajaseudulle, missä elintasoerot rajan eri puolilla ovat jyrkät. Siksi rajan yli yritetään kuljettaa mitä moninaisinta tavaraa ihmisistä alkaen. Tapahtumien keskipiste on rajavartiosto, jossa on sattunut pommi-isku. Siellä työskentelevä kapteeni Wiktor Rebrow pelkää menettäneensä iskussa rakastettunsa Ewan, mutta ei ole varma, kuoliko tämä todella vai ei, ja Ewan etsinnästä tulee hänelle pakkomielle. Puolalainen vahva elokuvaperinne näkyy sarjassa psykologisena otteena, jossa raja ei ole fyysinen erottelija, vaan moraalinen ja inhimillinen kysymys siitä, mihin kaikkeen ihminen on valmis. Raja enemmän henkisenä kuin fyysisenä esiintyy myös norjalaisessa sarjassa *Rajalla* (Grensland, 2017–), jonka päähenkilö, rikostutkija Nikolai, yrittää suojella poliisina työskentelevää veljeään ja uppoaa sen vuoksi yhä syvemmälle valheisiin.

III

Tavallinen tapa lähestyä nordic noiria on samankaltainen kuin asiasta äskettäin kirjoittaneilla Annette Hillillä ja Susan Turnbullilla: ”Nordic noir is an emerging crime genre that draws on crime fiction, feature film, and television drama. The term *Nordic noir* is associated with a region (Scandinavia), with a mood (gloomy and bleak), with a look (dark and grim), and with strong characters and a compelling narrative...” (Hill & Turnbull 2017, 1.)

Onko nordic noir genre? Hansen ja Waade tiivistävät nordic noirin neljään seikkaan. Ensiksikin kyse on lehdistössä ja laajemminkin julkisuudessa käytetystä ilmauksesta, toiseksi brändistä, kolmanneksi tietystä tyylillisestä ja kerronnallisesta sisällöstä ja neljänneksi paikallisesta asemoinnista. (Hansen & Waade 2017, 295.) Kaksi ensin mainittua seikkaa liittyvät noir-kirjallisuuden ja -sarjojen markkinointiin. Yleistävällä nimikkeellä ja yhtenäistävällä brändäämisellä luodaan tuttuuden tuntu. Kun julkisuudessa tietentyypiset representatiot luokitellaan noiriksi, johtaa yhtenäistävä nimittäminen kokemaan ne lajina. Televisiosarjojen esittelyteksteissä ja vastaavissa yhteyksissä genreä käytetään

Noir-kerronnassa loogisesti etenevä juoni on vahvasti luonnosteltuihin henkilöhahmoihin, lokaalisuuteen ja toiminnallisuuteen verrattuna usein sivuasiasia.

---

vapaamielisesti verrattuna siihen, miten käsite ymmärretään kirjallisuuden- ja elokuvantutkimuksessa.

Brändäämisen tehokkuudesta kirjoittajat mainitsevat, kuinka vuosina 2007–2012 esitetyltä *Rikos*-sarjalta (*Forbrydelsen*) kesti neljä vuotta valloittaa Ison-Britannian Channel 4, kun taas vuonna 2016 norjalainen *Maan alla* (*Valkyrien*) oli esillä brittiläisissä uutisissa jo pari kuukautta ennen kuin sen esitykset Pohjoismaissa alkoivat (Hansen & Waade 2017, 291). 2010-luku on ollut nordic noir -sarjojen menestystä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Islantilaisetkin ovat voineet nauttia *Loukussa*-sarjan (*Ófærð*) yhteydessä Pohjoismaiden ohella Yhdysvaltojen, Englannin, Ranskan ja Saksan katsojat tavoittaneesta menestyksestä.

Tyylilliset ja kerronnalliset piirteet sekä lokaalisuus antavat perusteen puhua noirin sijasta pohjoismaisesta rikosmelodraamasta. Melodraama, kuten Peter Brooks ja häntä myötäillen Andrew Nestingen ovat esittäneet, on kerronnan tapa pikemmin kuin genre (Brooks 1995; Nestingen 2011, 171–172). Brooksin mainio melodramaattista kerrontaa kuvaava käsite on *excess*, liioittelu. Henkilöhahmot ja heidän välilleen syntyvät konfliktit esitetään vahvasti tyyliteltyinä. Tavoitteena on johdattaa lukijat ja katsojat tekemään moraalisia päätelmiä.

Melodramaattisessa kerronnassa tapahtumat on ankkuroitu tunnistettaviin miljöisiin. Lokaalisuus on, kuten Hansen ja Waade osoittavat, antanut ainekset turismille, jonka juuret ovat *Wallander*-sarjan synnyttämässä Ystad-kierroksissa. Nyt matkoja järjestetään *Sillan* tapahtumapaikoille.

Yhdysvaltalaisessa film noirissa keskeiset miljööt ovat sateiset, pimeät kadut, satamat, teollisuusalueet, savuiset baarit sekä nyrkkeily- ja biljardisalit, toisinaan myös räikein kontrastein kuvatut yökerhot. 2010-luvun nordic noir

-sarjoissa sateiset, pimeät kadut, teollisuusalueet ja satamat toistuvat, mutta mukana on uuttakin. Nyt tunnusmerkillinen miljöö on lintuperspektiivistä kuvattu öinen tai aamuun heräävä kaupunki sekä hitaasti lisääntyvä terävä valo, joka tuo katsojan eteen yöllä tapahtuneet rikokset.

Nordic noirin perussisältöä ovat miljöön ohella murhat, jotka on tehty erityisen raaoilla tavoilla ja joiden motiivipohjaa on hankala löytää. Ruotsalaisissa rikosromaaneissa ja -sarjoissa murhatapojen pöyristyttävyys on huomiota herättävää. Noir-kerronnan perusilmaisuun kuuluu edelleen, että hahmot ovat persoonallisuudeltaan epävakaita ja heidän menneisyyteensä liittyy traumoja, jotka varjostavat heidän nykyistä elämäänsä. Usein päähenkilöt ovat kerronnan alkaessa sekaantuneet sellaisiin asioihin tai törmänneet sellaisiin henkilöihin, jotka pitävät heitä veitsen terällä. Kertojina he ovat monesti epäluotettavia.

Paradigmaattinen esimerkki traumaattisesta päähenkilöstä on *Sillan* sosiaalisesti estynyt ja tunnekylmä Saga Norén. Toinen merkittävä hahmo on ruotsalaisten Cilla ja Rolf Börjlindin romaanin *Springfloden* (2013, suom. *Nousuvesi*) ja sen pohjalta tehdyn televisiosarjan päähenkilö, entinen poliisi Tom Stilton. Hän on suistunut menestyneestä, mutta viimeisimmässä tutkinnassaan epäonnistuneesta rikospoliisista kodittomaksi hylkiöksi ennen kuin palaa takaisin rikostutkijaksi.

IV

Suomessa on äskettäin valmistunut televisiosarjoja, joita voidaan luonnehtia noiriksi. Aluksi suoratoistona ja sen jälkeen televisiossa esitetty *Aallonmurtaja* (2017) sijoittuu Kotkaan ja kertoo rikollisten maailmasta. Sarja käynnistyy, kun päähenkilö Upi vapautuu vankilasta ja palaa johtamaan perheen tavoin toimivaa rikollisjoukkoaan. Melodramaattisen kerronnan tyyliin sarjan hahmoihin liittyvät monimutkaiset ystävyys- ja rakkaussuhteet sekä vallanhimo.

Poliisisarja *Sorjosen* ensimmäisen tuotantokauden yhdentoista osan esitykset alkoivat syksyllä 2016. Sarja koostui viidestä kertomuksesta, joista ensimmäisessä, *Nukkekodissa*, oli kolme jaksoa, sitä seuranneet *Sudenkorennot*, *Rai-votar*, *Nainen järvessä* ja *Loppupeli* sisälsivät kukin kaksi jaksoa. Sorjosen toisen tuotantokauden jaksot on tarkoitus esittää syksyllä 2018.

Päähenkilö Kari Sorjonen on Keskusrikospoliisin huippututkija, joka soveltaa työssään omaperäisiä, laatikkoleikin avulla tapahtuvia mielikuvaharjoituksia. Sarjan alussa hän matkustaa puolisonsa Pauliinan ja tyttärensä Janinan kanssa Lappeenrantaan aloittaakseen uudessa työpaikassa lähellä Venäjän rajaa. Sorjosen vihjataan olleen omaperäisen metodinsa vuoksi jonkinlaisissa vaikeuksissa entisessä työpaikassaan. Lisäksi hän ei ollut kyennyt antamaan tarpeeksi aikaa perheelleen, ja hänen puolisonsa on toipumassa vakavasta sairaudesta.

Sorjosesa kuvatut rikokset ovat suomalaisittain poikkeuksellisia. *Raivottaret*-jaksoissa tutkinnassa ovat laittomat koiratappelut, joihin osallistutaan molemmilta puolilta rajaa. Murhatuiksi sarjassa tulevat muun muassa epämääräiset taustat omaava autokauppias ja kunnallispoliitikko, ja lopulta Sorjosen tytär lavastetaan murhaajaksi. Ihmiskauppa, huumeet ja prostituutio ovat esillä koko ajan, samoin Sorjosen epävakaa perhe-elämä. Pauliina tuntee entuudestaan kaupunkia itsevaltaisesti johtavan Degermanin ja saa tämän avulla työpaikan. Ongelmia Sorjoselle tuovat puolison työn ohella kaupungin suuruuntaiset investointisuunnitelmat, joiden turvaamiseksi rikoksia ei saisi tutkia liian innokkaasti.

Sorjoselle on tavoiteltu kansainvälistä menestystä, ja markkinointinimenä on ollut *Bordertown*, rajakaupunki. Sarjaa on voinut striimata Netflixin kautta ainakin Yhdysvalloissa, Englannissa, Kanadassa, Hollannissa ja Irlannissa sekä Pohjoismaissa. Sarjan jatkuessa mietityttää, kuinka pitkälle Venäjä-eksotiikka kantaa. Sen haastajaksi saattaa nousta Lapissa kuvattu suomalais-saksalainen rikosdraama *Ivalo (Arctic Circle)*, jonka esitykset alkavat loppuvuodesta 2018.

Karppi on 12-osainen kevään 2018 aikana esitetty noir-sarja. Myös sille on toivottu kansainvälistä menestystä, ja markkinointinimenä ulkomailla on *Deadwind*. Elokuussa 2018 tulikin tieto, että Karppi on myyty ensimmäisenä suomalaisena rikossarjana Netflixiin maailmanlaajuiseen levitykseen. Sarjasta on myös suunnitteilla toinen tuotantokausi. Päähenkilö Sofia Karppi on noirin perushahmon tapaan kärsinyt trauman. Hän on ollut vuosia Saksassa, missä hänen puolisonsa on kuollut liikenneonnettomuudessa. Tapahtumaa oli edeltänyt riita, ja mies oli lähtenyt ulos suutuspäissään. Sofia palaa Suomen entiseen työhönsä väkivaltarikosten tutkijaksi. Mukana seuraavat teini-ikäinen tyttö, joka kokee Sofian syylliseksi isänsä kuolemaan, sekä alakouluikäinen poika. Työpariksi tulee aiemmin vain talousrikoksia selvitelty Sakari Nurmi, jolla vihjataan olevan joitakin luurankoja kaapissaan. Heistä kehkeytyy sarjan edetessä toimiva tutkijakaksikko.

Vainaja, nuori nainen, löytyy maahan kaivettuna ranta-alueelta, jonne sarjan keskeinen vaikuttaja, rakennusliike Tempo, suunnittelee tuulivoimalla toimivia asuntoja. Se tuo sarjaan mukaan kunnallispoliittiset intressit. Murhatun sijoittaminen maahan kaivetuksi, kuten *Sillan* viimeisen tuotantokauden avauksessa, on selvä viittaus kerronnan taustoihin, samoin sarjassa toistuvat öiset maisemat ja lintuperspektiivistä kuvattu kaupunki. *Siltaan* viittaa sarjan loppukin, kun Sakari kertoo lopettavansa poliisina työskentelyn ja ryhtyvänsä etsimään uutta tulevaisuutta.

Noir-kerronnassa loogisesti etenevä juoni on vahvasti luonnosteltuihin henkilöihämoihin, lokaalisuuteen ja toiminnallisuuteen verrattuna usein sivuasias. Sitä se oli kovaksikeitetyissä romaaneissa ja film noirissa, ja sitä se on *Karpissakin*. Rikostutkinta etenee lineaarisesti rikoksen toteamisesta sen

ratkaisemiseen, mutta *Karpin* jaksoissa on mukana sivuepisodeja, jotka eivät vie juonta eteenpäin.

Omaperäinen piirre *Karpissa* on, että pahimmat rikolliset eivät tule Venäjältä, Baltiasta tai Balkanilta, kuten Ruotsi-noirissa usein on tapana, vaan rikosten taustalla on saksalainen energia-alan konserni. Toisaalta kerronnan liikkeelle sysänneen murhan motiiviksi paljastuu yksinäisen miehen patologiseksi muuttunut rakkaus.

Andrew Nestingen (2008, 232–239) on luonnehtinut Wallander-romaaneja oivallisesti sumumetaforan kautta: rikokset tapahtuvat sumussa, skånelainen maisema on sumuinen, rikollisia ajetaan takaa ja otetaan kiinni sumussa ja päähenkilö Kurt Wallander elää sumussa yrittäessään jäsentää omaa elämäänsä ja tutkimaan rikosta. *Karpissa* samanlaisena luontoa ja säätilaa havainnollistavana metaforana toimii alituinen räntäsade. Se piiskaa tutkijoita heidän kulkiessaan kadulla ja heidän ajaessaan työnsä perässä. Erityisesti se piiskaa murhatun Anna Bergdahlin miestä, taksinkuljettaja Usko Bergdahlia. Hän viettää tuntikausia taksiautonsa rattissa sekä paeten oman elämänsä demoneja että etsien pakkomielleisesti Annan murhaajaa pimeillä kaduilla, ja räntäsade iskee jatkuvasti auton tuulilasiin.

V

Entä suomalainen kirjallisuus? Noirin juuria voidaan hakea Tauno Kaukosen vuonna 1963 ilmestyneestä, rikollisuuteen taipuvaisen Sammakon perheen elämästä kertovasta *Klaanista* (1963) alkaen. Se on surumielinen ja tummasävyinen kuvaus nuoresta miehestä, jonka elämä tulee väistämättömällä pakolla johtamaan vaikeuksiin. Jos mittapuuna pidetään alasävyistä, tummaa kerrontaa, suomalaisesta kirjallisuudesta löytyy esimerkkejä kaikilta vuosikymmeniltä. Ambivalentteja, epävakaita ja suorastaan traumaattisia päähenkilöitä on esiintynyt kautta aikojen, eivätkä voimakkaiden kontrastien sävyttämät kaupunkikuvaukset ole uusi asia: kaupungin varjoisa puoli on ollut esillä kirjallisuudessa 1920-luvulta lähtien.

Kotimaisessa rikoskirjallisuudessa noiria löytyy monien kirjailijoiden teoksista. Esimerkiksi Antti Tuomaisen romaaneissa *Tappaja toivoakseni* (2006), *Veljeni vartija* (2009) ja *Parantaja* (2010) tai Kati Hiekkapellon romaaneissa *Kolibri* (2013) ja *Suojattomat* (2014) noir-vaikutteet ovat helposti tunnistettavia. Epävakaiden ja -luotettavien henkilöhahmojen varaan rakentuvat Saara Kesävuoren 2010-luvun romaanitrilogiat (*Saarroksissa* 2012, *Tarkasti vartioitu* 2013 ja *Kuningas* 2014) sekä *Musta hevonen* 2015, *Keskeneräinen kuolema* 2016 ja *Askeleen edellä* (2017).

Jari Järvelän *Metro*-trilogian (*Tyttö ja pommi* 2014, *Tyttö ja rotta* 2015, *Tyttö ja seinä* 2016) päähenkilö on graffititaiteilija. Hänen isänsä oli afrikkalainen ja äiti suomalainen. Tapahtumat alkavat Kotkasta, siirtyvät välillä Berliiniin ja palaa-

vat takaisin Kotkan-Kouvolan seuduille. Metro on oman tiensä kulkija, joka yhtäältä haluaa olla yksi maailman parhaita graffitien ja muraalien tekijöitä, toisaalta hän haluaa kostaa vartijoille, joiden vuoksi hänen poikaystävänsä Rust kuoli. Trilogian vahvan lokaalisuuden sekä tiiviin kerronnan ansiosta teokset ovat omaperäistä ja jäljittelemätöntä noiria.

Tapani Baggen Hämeenlinnaan sijoittuvat teokset ovat veijariromaaniin perinteestä ammentavia kuvauksia pikkurikollisista, joskus vähän suuremmistakin tekijöistä, joiden elämä on alituista sähläämistä ja toistuvaa epäonnea. Näitä Baggen romaaneja on markkinoitu Hämeenlinna-noirina, mutta niihin verrattuna sarja valtiollisen poliisin ylietsivä Mujusen tutkimuksista (*Valkoinen hehku* 2009, *Sininen aave* 2011, *Musta pyörre* 2012, *Punainen varjo* 2013) on selvästi vakavammin kirjoitettua noiria. Historiaan nojaa myös Mikko Porvali Karelia-noiriksi kutsutussa trilogiassaan (*Sinisen kuoleman kuva* 2015, *Veri ei vaikene* 2016, *Kadonneen kaupungin varjo* 2018). Molemmissa sarjoissa liikutaan 1920–1940-lukujen maailmassa, ja niissä hyödynnetään aikakauden todellisia tapahtumia, joihin romaanien fiktiiviset henkilöt sijoitetaan.

Suomalaisessa rikoskerronnassa noir on noussut 2010-luvulla esille rinnan pohjoismaisten esikuviansa kanssa. Noir ei Suomessa ole valtavirtaa, mutta teokset ja sarjat, joita olen tarkastellut, ovat hyviä esimerkkejä melodramaattisen rikoskerronnan perusasioiden hallinnasta. Jari Järvelän trilogia sekä Marko Kilven uuden romaanisarjan avaukset *Undertaker. Kuolemantuomio* (2017) ja *Undertaker. Kuolemanenkeli* (2018) ovat vahvaa suomalaista kirjallista noiria ja kestävät hyvin kansainvälisen vertailun.

Lähteet

- Arvas, Paula 2016. Kovaksikeitetystä dekkarista noir-trilleriin. Paula Arvas & Voitto Ruohonen, *Alussa oli murha. Johtolankoja rikoskirjallisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus, 54–83.
- Bergman, Kerstin 2014. *Swedish Crime Fiction. The Making of Nordic Noir*. Milano: Mimesis International.
- Brooks, Peter 1995. *The Melodramatic Imagination: Balzac, Henry James, Melodrama, and the Mode of Excess*. Revised Edition. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hansen, Kim Toft & Anne Marit Waade 2017. *Locating Nordic Noir. From Beck to The Bridge*. Palgrave European Film and Media Studies. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hill, Annette & Susan Turnbull 2017. Nordic Noir. *The Oxford Research Encyclopedia of Criminology & Criminal Justice*. <http://criminology.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-294> (1.9.2018).
- Nestingen, Andrew 2008. *Crime and Fantasy in Scandinavia: Fiction, Film, and Social Change*. Seattle: University of Washington Press.
- Nestingen, Andrew 2011. Unnecessary Officers: Realism, Melodrama and Scandinavian Crime Fiction in Transition. Andrew Nestingen & Paula Arvas (eds), *Scandinavian Crime Fiction*. Cardiff: University of Wales Press, 171–183.

- Nestingen, Andrew 2014. Nordic Noir and Neo-noir: The Human Criminal. Homer B. Pettey & R. Barton Palmer (eds), *International Noir*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 155–181.
- Ruohonen, Voitto 2016. Viisi kertaa tuonelassa – eikö vähempi enää riitä? *Ruumiin kulttuuri* 33 (2), 28–32.
- Salo, Matti 1982. *Seinä vastassa. Johdatus Hollywoodin mustan elokuvan, film noirin, lähteille*. Suomen elokuva-arkiston julkaisuja sarja B5. Helsinki: Suomen elokuva-arkisto.
- Tapper, Michael 2011. *Snuten i skymningslandet. Svenska polisberättelser i roman och på film 1965–2010*. Lund: Nordic Academic Press.